

Очилова Н.А. «УПРАВЛЕНИЕ ХОЗЯЙСТВАМИ И ИХ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ». ИННОВАЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ 3.28 (2023): 177-184.

Очилова, Наргиза. "ЗНАЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В РАЗВИТИИ ДЕКСКАНСКИХ И ПОДСОБНЫХ ХОЗЯЙСТВ." Актуальные проблемы гуманитарных и социальных наук/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Актуальные проблемы гуманитарных и социальных наук. 3.4 (2023): 106–112. 10. <https://qashstat.uz/uz>

Alimova M.Yu. *Development of Social Infrastructure - Helps to Increase the Living Standard of the Population.* BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT Volume:2 Issue:9/2023 www.bjisrd.com

Alimova M.Yu. *Theoretical Foundations of the Development of Social Infrastructure.* AMERICAN Journal of Public Diplomacy and International Studies Volume 01, Issue 07, 2023 ISSN (E): 2993-2157

MINTAQANI RIVOJLANTIRISHDA BANK KAPITALINING ROLI

M.G`Mirzayeva, doktorant

TDIU huzuridagi "O`zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolar" ilmiy tadqiqot markazi

Mintaqamiz bank tizimida olib borilayotgan jadal va maqsadli islohotlar uning jahon moliyaviy inqirozining salbiy oqibatlaridan ishonchli tarzda himoyalinishiga, banklar faoliyatida sifatli o`zgarishlarga erishish, iqtisodiyotning real sektorini kreditlash hajmini kengaytirish hamda bank - moliya xizmatlarini ko`rsatish darajasini yanada yaxshilash imkonini berdi.

Minmintaqamiz bank tizimining barqaror va ishonchli faoliyat yuritishi, uning jahon moliya bozoridagi obro`yi ortib borishi, shuningdek mintaqamizni modernizatsiya qilish yo`lidagi qadamlarimiz dunyo jamoatchiligi, shuningdek, qator nufuzli xalqaro moliya tashkilotlari tomonidan e`tirof etilmoqda. Bunda, ayniqsa, banklarning kapitallashuv darajasini oshirish bo`yicha amalga oshirilgan ishlar diqqatga sazovordir. Agar raqamlarga murojaat qiladigan bo`lsak, so`nggi 10 yil ichida bank tizimining umumiy kapitali 6 barobardan oshiq miqdorda o`sdi. 2022 yilning o`zida tijorat banklari umumiy kapitali 32 foizga ko`paydi. Shuni takidlash joizki, respublikamizda yirik banklarning kapitallashuv darajasini oshirish ko`pgina xorij mamlakatlari amaliyoti bo`yicha asosan banklarning likvidlik ko`rsatkichini saqlab turishga emas, balki banklarning investitsiyaviy faolligini kuchaytirishga, iqtisodiyotdagi tarkibiy o`zgarishlarning ustuvor yo`nalishlarini qayta tiklash va kengaytirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik yangilashga qaratilgan kreditlash hajmini oshirish qaratildi.

O`zbekiston Prezidentining 2020 yil 12 maydagi "2020-2025 yillarga mo`ljallangan O`zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to`g`risida"gi PF-5992-sonli farmoni bilan 2025 yilga qadar banklar ustav kapitalining eng kam miqdorini 500 mlrd. so`mgacha bosqichma-bosqich oshirish belgilangan. Yaqindagina qabul qilingan 2023 yil 11 sentabrdagi PF-158 O`zbekiston Respublikasi prezidentining "O`zbekiston — 2030" strategiyasi to`g`risida farmonining 2030-

yilgacha erishiladigan maqsadlarning samaradorlik ko'rsatkichlarida Bank tizimida islohotlarni jadallashtirish, bank xizmatlari bozori hajmini oshirish va sohada raqobatni rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratildi.

Jumladan bank va moliya tizimida yillik kreditlash hajmini 40 milliard dollarga yetkazish, bank omonatlari hajmini 4 barobarga oshirish;

Banklarni xususiylashtirish va davlat ixtiyorida 3-4 ta bankni saqlab qolish, bank bozoriga kamida 4 ta yirik nufuzli chet el banklarini jalb qilish;

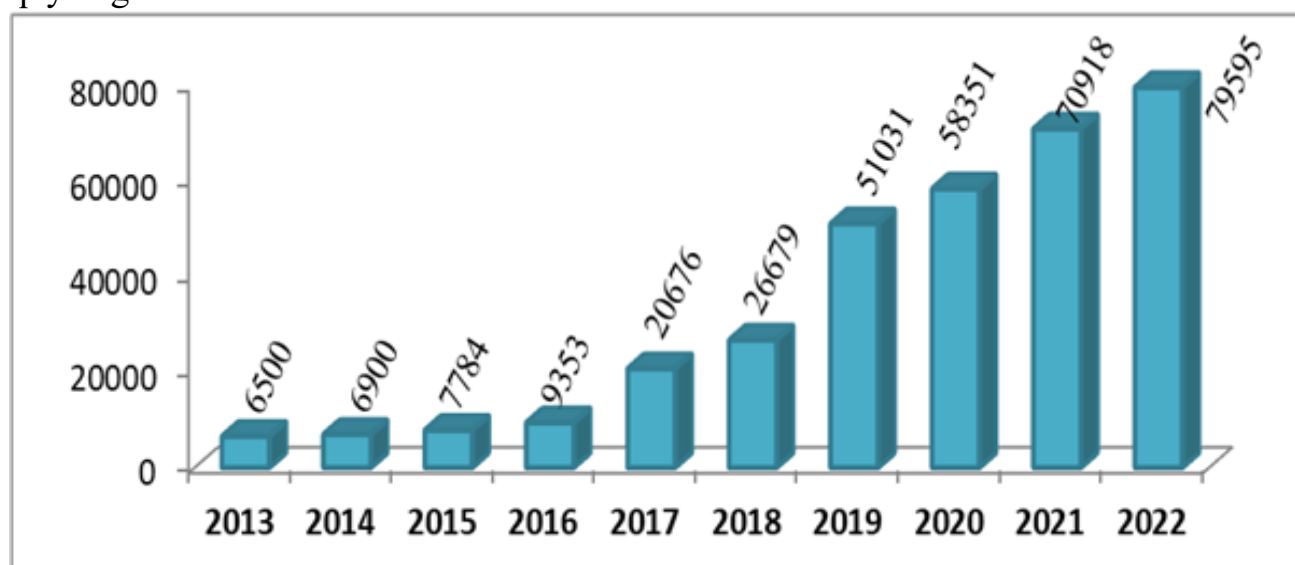
Banklarga xalqaro tan olingan minimal standart va talablarni joriy qilish orqali me'yorlar va nazorat bazalarini takomillashtirish.

Kamida 3 ta tijorat banklarida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etish, islom moliyasining qonuniy asoslarini shakllantirish.

Sudga kiritilgan da'volar bo'yicha kreditlarga oshirilgan foiz va jarima hisoblashni to'xtatish mexanizmlarini joriy qilish kabi.²³³

Bank kreditlash xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish hamda bank xizmatlari tizimining yuqori darajada samaradorligini ta'minlash usullarini o'rganishga dialektik va tizimli yondashuv, kompleks baholash, qiyosiy va solishtirma tahlil, statistik va dinamik yondashuv hamda guruhlash usullaridan foydalanildi hamda bank xizmatlari bozorida raqobatbardoshlik darajasi baholandi. Respublikamiz amaliyotida yillar davomida tijorat banklari resurs bazasining mustaxkamlanib borishi kuzatilmoqda. Bunda albatta, banklarning regulyativ kapitalining o'rni ham katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Respublikamiz tijorat banklari regulyativ kapitali oxirgi yillarda sezilarli sur'atlarda o'sdi. Bu esa, mamlakatimiz hukumati va Markaziy bank tomonidan tijorat banklarining ustav kapitalini oshirish siyosatini olib borilayotganligi bilan izohlanadi.

Umumiy xolda, respublikamiz tijorat banklarining jami kapitali dinamikasini quyidagi rasmda ko'rishimiz mumkin.

1-rasm. Mintaqamiz tijorat banklarining jami kapitali dinamikasi (mlrd.so'mda)

²³⁴1-rasmdan ko'rinib turibdiki, Mintaqamiz tijorat banklari jami kapitali miqdori

²³³ www.lex.uz - O'zbekiston qonunchiligi sayti

²³⁴ www.cbu.uz - O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

so'nggi 10 yilda 12,2 barobarga oshgan. 2018 yilda bankning jami kapitali 2019 yilga nisbatan 1,9 barobaridan ko'proq o'sib, 58351 mlrd.so'mni tashkil etdi. Bu esa tijorat banklari kapitallashuv darajasiga alohida e'tibor berilayotganligini, bank tizimida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan risklar oqibatida yuzaga keluvchi yo'qotishlarni qoplashga yetarli bo'ladigan mablag'lar o'z vaqtida yo'naltirilayotganligini bildiradi

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga ko'ra, «Tijorat banklari kredit siyosatiga nisbatan qo'yiladigan talablar to'g'risda»gi Nizomga muvofiq: «Bankning kredit siyosati – kreditlash jarayonida yuzaga keluvchi tavakkalchilikni boshqarishda bank rahbariyati tomonidan qabul qilinadigan choralar va uslublarni belgilovchi hamda bank rahbariyati va xodimlarini kreditlar portfelini samarali boshqarishga doir ko'rsatmalar bilan ta'minlovchi hujjatdir.

Bizga ma'lumki, tijorat banklarning kapitallashuv darajasini oshirishning asosiy yo'llaridan biri - bu bank ustav kapitalini oshirishdir. Respublikamizda keyingi yillarda tijorat banklari ustav kapitali oshirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Buning natijasida, banklar o'z mablag'lari tarkibida ustav kapitali salmog'li ulushni tashkil etmoqda. Buni quyidagi jadvalda ko'rishimiz mumkin.

1-jadval

Respublikamiz tijorat banklari ustav kapitalining o'z mablag'lariga nisbati ²³⁵

Yillar	Banklar ustav kapitali, mlrd, so'm	Banklarning o'z mablag'lari, mlrd so'm,	Ustav kapitalining banklarning o'z mablag'lariga nisbati, %
2015	4319	7784	55,49
2016	5805	9353	62,07
2017	16307	20676	78,87
2018	19673	26679	73,74
2019	41877	51031	82,06
2020	44656	58351	76,53
2021	54760	70918	77,22
2022	56813	72422	78,45
2023	66343	80764	82,14

1- jadval ma'lumotlari orqali shuni ko'rish mumkinki, tijorat banklari ustav kapitalining o'z mablag'lariga nisbati oxirgi yilda o'sish tendensiyani ko'rsatmoqda. 2018 yilda, aksincha, sezilarli darajada pasaygan bo'lsada, 2019 yilda bu ko'rsatkich 82,06 foizgacha oshgan. Bunga, asosan, 2017 yil 12 sentyabrdagi PQ-3270-sonli qaror ijrosi sabab bo'ldi. Unga ko'ra, barcha tijorat banklarining ustav kapitali 2019 yil 1 yanvargacha 100 mlrd. so'mga oshirilishi belgilandi. Shu asnoda 2021 yildan 2023 yilgacha ustav kapitalining banklarning o'z mablag'lariga nisbati oshib borgan. Ustav kapitalining jami kapital hajmida yuqori salmoqni egallashi ijobiy holat hisoblanadi.

²³⁵ www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Chunki ustav kapitali yuqori barqarorlik darajasiga ega bo'lgan moliyalashtirish manbai hisoblanadi.

Mamlakatda YaIMning yildan yilga oshib borayotganligi tijorat banklarining kredit qo'yilmalari hajmi ortishiga, bu esa o'z navbatida, ularning kapitallashuv darajasini oshirishni talab etadi. Buning natijasida bank kapitali barqarorligiga erishish mumkin.

Yuqorida amalga oshirilgan tahlillar va o'rganishlar asosida banklar kapitallashuv darajasiga oshirish maqsadida quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqishga muvaffaq bo'ldik:

Tijorat banklari kapitallashuv darajasini bosqichma-bosqich oshirib borish maqsadga muvofiq.

Davlat tomonidan moliyaviy imtiyozlar qo'llash orqali tijorat banklari aksiyalarining investitsion jozibadorligini oshirish hamda shuning asosida 2025 yil 1 yanvargacha banklar ustav kapitalining minimal miqdorlarini belgilangan talablar darajasiga keltirilishiga erishish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi PF-5992-sonli farmoni, 2020 yil 12 may.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston - 2030" strategiyasi" to'g'risidagi PF-158-sonli farmoni, 2023 yil 11 sentabr.

Kurbanov, P. (2022). Банклар капиталлашув даражасини оширишнинг долзарб масалалари. Экономика и образование, 23(4), 96-101.

Kurbanov, R. B. (2021). Improving the organization of the resource base of private banks of the republic of Uzbekistan. SAARJ Journal on Banking & Insurance Research, 10(5), 41-45.

Bakhtiyarovich, K. R. (2020). Analysis of Financial Performance of Private Banks in Uzbekistan. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(05).

Abdullayeva SH. va Omonov A. "Tijorat banklarining kapitali va uni boshqarish" Monografiya T.: "Iqtisod-moliya". B-110.

www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonunchiligi sayti

MINTAQAVIY DARAJADA SANOATNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNI BOSHQARISHNING NAZARIY JIHLTLARI

*N.A.Allasheva, tayanch doktoranti
Qoraqalpoq davlat unversiteti*

Hozirgi zamon jamiyatining shakllanishidagi asosiy umumjahon tendensiyasi bo'lib, xom-ashyoga asoslangan va industrial iqtisodiyotdan intellektual resurslarga, bilimga va axborot texnologiyalariga tayanadigan yangi iqtisodiyotga o'tish hisoblanadi.

Rivojlangan mamlakatlarning tobora ko'proq ravishda innovatsiyalarga yo'naltirilib borayotgan iqtisodiyoti ilm-fan, sanoat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning shunday bir tizimini shakllantiradiki, bunday munosabatlar sharoitida innovatsiyalar sanoat va jamiyatning rivojlanishi asoslari bo'lib xizmat